

Brands första åtal

Linus Walleij

2001

Innehåll

Hinke Bergegren	3
Ivan Oljelund	3

Få svenska tidningar har fått utstå så många censurförsök och indragningar som tidningen Brand. Och det forstsätter – ännu i det nya milleniet försöker säkerhetspolisen sätta käppar i hjulet för tidningen. Här är några åtalsberättelser ur Brands tidigaste historia.

Hinke Bergegren

Redan då tidningen tillkom 1898 var den kontroversiell. Den var då organ för Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet, nuvarande SSU, som på den tiden var en mer eller mindre anarkistisk organisation. Redan efter tre år överlämnade den första redaktören Arthur Hagström arbetet till den välbekante anarkisten och syndikalisten Albert Jensen.

1906 var första gången Brand råkade i klammeri med den offentligt sanktionerade rättvisan. Det här året hade regeringen under Karl Staaf infört en del lagar mot radikal propaganda, de så kallade Staaflagarna, som gjorde det illegalt att exempelvis agitera mot militarismen eller prisa sådant som samhället betraktade som brott. Den kallades också Lex Hinke eftersom anarkisten Hinke Bergegren blev en av de första som spärrades in med lagen som stöd. Hinke var mellan 1904 och 1911 redaktör för Brand, och därmed den första av Brands redaktörer som sattes i fängelse, han avtjänade 10 månader för antimilitaristisk agitation.

År 1908 genomförde socialdemokratiska ungdomsförbundet en rad antimilitaristiska kampanjer, inspirerade av anarkisten Leo Tolstoj. Under 1908 inträffade även det bekanta Amalthea-attentatet, som utlöste en våg av åtal mot alla anarkistiska medier,

1908 drabbades då även Brand – men för det exotiska brottet hädelse. Einar Håkansson som skrivit den förargliga artikeln var dock död, så det var inte så lätt att spärra in honom.

1910 fick redaktören Hinke ännu en fängelsedom på två månader, denna gång för en föredragsserie om födselkontroll, och utgivandet av broschyren Kärlek utan barn. Han friades tre gånger i Stockholm för dessa föredrag innan Göteborgs tingsrätt gav honom fängelse för exakt samma föredrag. Det blev hans andra fängelsedom som redaktör för Brand.

Ivan Oljelund

Nästa Brandredaktör att hamna i problem blev författaren Ivan Oljelund. År 1916 anordnade socialdemokratiska ungdomsförbundet på initiativ av bland andra Zeth "Zäta" Höglund en extra förbundskongress, en fredskongress. Inom ungdomsförbundet hade man diskuterat om det inte vore lämpligt att utlösa en storstrejk för att markera de svenska arbetarnas ovilja att delta i första världskriget.

Ivan Oljelund var på kongressen som representant för det ungsocialistiska partiet och hade egentligen inget med socialdemokraternas kongress att göra, men han greps ändå för sina uttalanden. Tillsammans med Erik Hedén och Zäta Höglund åtalades och dömdes han för anstiftan av stämpling till landsförräderi, det vill säga för brott mot Staaflagarna.

Åtalet var en av de första stora rättskandalerna i Sverige, det var ju uppenbart att de häktade valts ut just i egenskap av symboler, för att statuera exempel. Oljelund dömdes till 18 månaders straffarbete, vilket senare lindrades till 15 månader i hovrätten, och återigen lindrades i högsta domstolen till 8 månader, som han fick avtjäna på Långholmen i Stockholm. Under tiden i fängelset sköttes tidningen istället av C J Björklund, men efter frisläppandet återgick Oljelund till att sköta Brand fram till år 1919.

Det Anarkistiska Biblioteket

Linus Walleij
Brands första åtal
2001

Mottogs den 29-05-2025 från
<https://web.archive.org/web/20050405224513/http://yelah.net/articles/brandhist0319>

www.anarkistiskabiblioteket.se